

Raportti

Rakennusinventointi

KANGASALA

Tursolan yleiskaava-alue

Rakennuskulttuuriyö Kivienkä

Pauliina Tiisanen
p. 040-5227 865

Nuolikuja 24 D 21, 36200 Kangasala
pauliina.tiisanen@kolumbus.fi

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO 1.

2. HISTORIAA 2.

3. NYKYTILANNE JA SUOSITUKSET

3.1 SUOSITUSKARTTA JA INVENTOIDUT KOHTEET

LÄHTEET

LIITEET 1-8 Inventointilomakkeet

1. Johdanto

Tämä rakennusinventointi on tehty perusselvityksenä Tursolan yleiskaavaa varten. Työn tilaajana on ollut Kangasalan kunta. Alue muodostuu pääosin Tursolan kylän maista, mutta siellä on myös Sorolan ja Herttulan kylien maita. Kylien maita on myös kaavoitettavan alueen ulkopuolella, mutta tämä selvitys koskee ainoastaan kaavoitettavaa aluetta. Kaavoitettavan alueen itäosa kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Tursolan-Sorolan kulttuurimaisemaan.

Inventointi on tehty yleiskaavatasoisesti. Pihapiirin rakennuskanta on kuvailtu, mutta omistajia ei ole pyritty tavoittamaan eikä heitä ole haastateltu, elleivät ole sattuneet olemaan paikalla. Sisätiloissakaan ei tällöin ole käyty eikä pohjapiirustuksia piirretty. Lomakkeet on tehty Excelillä, jolloin ne on mahdollista liittää paikkatietojärjestelmään. Valokuvat on otettu digitaalisesti. Ne ovat inventoijan ottamia ellei muutoin mainita. Valokuvat ja niiden käyttöoikeus on luovutettu työn tilaajalle. Osa kohteista oli inventoitu vuonna 2000 eikä niissä tässä yhteydessä ole käyty vaan tuolloin tehdyt lomakkeet on muutettu sähköiseen muotoon. Vuonna 1978 inventoidussa Tavelassa sen sijaan käytiin ja tiedot päivitettiin.

Suosituksia on tehty kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaimmille osa-alueille. Suositusten pohjana on ollut myös Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelmassa annetut suositukset.

Inventoidun alueen rajaus.

2. Historiaa

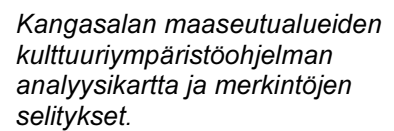
Vuoden 1540 maakirjassa mainitaan Sorolassa viisi taloa. Taloja on yhdistetty siten, että niitä on lopulta ollut ainoastaan kaksi. Nämä kaksi taloa on lahjoitettu Anders Rundeelille vuonna 1650 säterikartanoksi. Näin on muodostunut Sorolan kartano. Kaavoitettavalla alueella on Sorolan kartanosta 1950-luvun puolivälissä lohkottu asuintaloja varten tontteja asemantien varresta.

Herttualan kylässä on vuoden 1540 maakirjan mukaan ollut neljä taloa; Hannula, Eerola, Lauvala ja Putero eli Toljola. Hannulasta on halottu vuonna 1559 jolloin on muodostunut Aakkula. Hannula on halottu vuonna 1731 Yli- ja Ali-Hannulaksi. Aakkula on halottu vuonna 1731. Kylän talot sekä pellot ja niityt ovat sijainneet Kangasalan kirkonkylän kaakkoispuolella. Kaavoitettavalla alueen vanhin talo on Ali-Hannulasta vuonna 1908 lohkottu Koivisto. Aakkulasta on lohkottu 1950-luvun puolivälissä tiloja todennäköisesti siirtolaisille.

Kangasalan historia II:n mukaan, Tursolassa mainitaan vuoden 1540 maakirjassa kaksi Karttialaa, Tavela sekä kuusi Hannulaa. Karttialat on yhdistetty vuonna 1675 ja Hannulat 1600-luvulla. Hannula on uudelleen halottu vuosina 1764 ja –79. Yksi osa on ollut yhdysviljelyksessä Tavelan kanssa 1834-, kaksi muuta keskenään. Näistä on muodostettu Norrmark-niminen tila vuonna 1836? Tavela taas on halottu vuonna 1757. Tavelan talot ovat olleet yhdysviljelyksessä 1814-92.

Kangasalan maaseutualueiden kulttuuriympäristöohjelman yhteydessä tutkittiin alkuperäisiä isojakokarttoja Hämeenlinnan toimistossa. Sen perusteella tehty analyysikartta kertoo vanhimpien peltojen ja niittyjen sijainneen kaavoitettavalla alueella Noormarkun itäpuolella aina Tavelan ja Karttialan tilojen länsipuolelle saakka. Peltoja ja niittyjä on ollut pohjois-eteläsuunnalla koko kaavoitettavan alueen laajuisesti.

Tämän inventoinnin yhteydessä Hämeen maanmittauslaitoksen Tampereen toimistolla mikrofilmitä tutkittujen karttojen perusteella, Tursolan kylän maat on mitattu vuonna 1792 ja isojako toimitettu vuonna 1797. Rajat on uudestaan paaluttanut ja pyykittänyt vuonna 1909-1910 Sten Nilsson vuonna 1911 toteutunutta isojaon täydennystä ja yhteismaiden jakoa tilusvaihtoiheen varten. Tässä kartassa esiintyy neljä taloa; Karttiala nykyisen Pelto- ja Puisto- Karttialoidenn kohdalla, Klemola ja Tavela samalla paikalla kuin nykyisinkin kuten myös Norrmark. Kartan perusteella, Tursolan kylän metsämaat ovat olleet Onkijärven ympärillä. Takamaita on ollut myös Särkijärven ja Havisevanjärven ympärillä. Särkijärvellä rannalla on ollut myös ainakin yksi torppa vielä vuonna 1911. Santasaareissa on ollut Tursolan kylän yhteinen hiekkapaikka. Talojen ympärillä oleva viljelyaukea on tässä kartassa on yhtä laaja kuin nykyisin eli myös Noormarkun ympärillä on laajat viljelyalueet.

- [illegible]

*Vuosina 1909-10 tehty
isojaon täydennyskartta.*

3. Nykytilanne ja suositukset

Nykytilakarttaan vertaamalla voidaan havaita että Tursolan vanhat kantatilat ovat säilyneet isojaon aikaisilla aikoilla. Tursolan-Sorolan kulttuurimaiseman vanhat pellot ja niityt ovat edelleen avointa viljelymaisemaa. Ainoastaan pohjoisreunaan on rakentunut muutama uusi omakotitalo aivan viime vuosien aikana. Tätä voitaisiinkin pitää rajana, jonka eteläpuolelle ei enää rakennettaisi. Rakennusten eteläpuolelle tulisi istuttaa uusi maisemavyöhyke. Itäreunalla pilkahtelevat tilat ovat 1950-luvulla puolivälin paikkeilla rakentuneita siirtolaisten asutustiloja, joten niilläkin on asutushistoriallista merkitystä maiseman jo melko vanhana muokkaajana.

Alueen Tursolan-Sorolan kulttuurimaiseman ulkopuolista osaa leimaakin siirtolaisten myötä tuolle ajalle tyypillinen rakennustapa. Asemantien varressa on kolme yhtenäisyydeltään eri tasoista aluetta, jotka ovat rakentuneet 1950-luvun puolivälin paikkeilla. Parhaiten yhtenäisyyden taso on säilynyt Asemantien alkupäässä (nro 1) ja puolessa välissä (nro 2) olevilla alueilla. Näissä talot muodostavat noppatalojen ”helminauhan” tienvarsimaisemaan.

Kortesuota vastapäätä oleva alue on muuttunut sekaan tulleen uudisrakentamisen myötä. Ilvestien pohjoispäässä on kuitenkin muutaman talon yhtenäinen rypäs (nro 3). *Kaikilla näillä alueilla tulisi omaleimaisuuden ja rakennusten luonteen säilyttämisen takaamiseksi kiinnittää erityistä huomiota niiden korjaamistapaan. Korjaaminen tulisi tehdä siten, että materiaaleja ja värejä käytettäisiin perinteiseen tapaan. Lisäksi rakennusten noppamainen muoto tulisi säilyttää. Alueiden täydennysrakentamisen yhteydessä rakennusten ominaispiirteet tulisi myös huomioida ja rakentaa runkosyvyydeltään ja ryhdiltään samantyyppisiä taloja.*

Kortesuon kaakkoispuolella pienialaisen viljelyaukean reunamilla on pari siirtolaisten asutustilaa, jotka on kohdeinventoitu. Viljelyaukean koillislaidalla sijaitsee myös tämän osan vanhin tila, Koivisto, joka on lohkottu vuonna 1908. Tästä päätellen myös pellot ovat vanhoja. Tämä kokonaisuus on säilyttämisen arvoinen. (nro 4)

Korkeela- ja Laurila-nimiset todennäköiset siirtolaisten tilat on jätetty inventoimatta, sillä niissä oli tehty sen verran luonnetta muuttavia korjauksia. Niillä on kuitenkin maisemallista ja asutushistoriallista merkitystä. *Laurila (nro 5) onkin se tila, joka pilkahtaa Tursolan-Sorolan viljelymaiseman länsilaidalla. Tilan rakennuskannan korjaamisessa ja täydennysrakentamisessa tämä tulisikin huomioida ja huomioida niiden vaikutus maisemaan.* Laurilan lounaispuolella on aluenimi Harakkala. Sorolan kartanolla on ollut tämän niminen torppa. Onko torppa kenties hävinnyt siirtolaisten asutustilojen myötä ja jäänyt vain paikan nimeksi, ei ole tässä inventoinnissa selvinnyt.

Asutushistoriallisesti merkittävä kohde Hakkari (nro 6), joka on todennäköisesti nimensä perusteella Sorolan kartanon entinen torppa, on jätetty kokonaan inventoimatta, sillä sen luonne on täysin muuttunut.

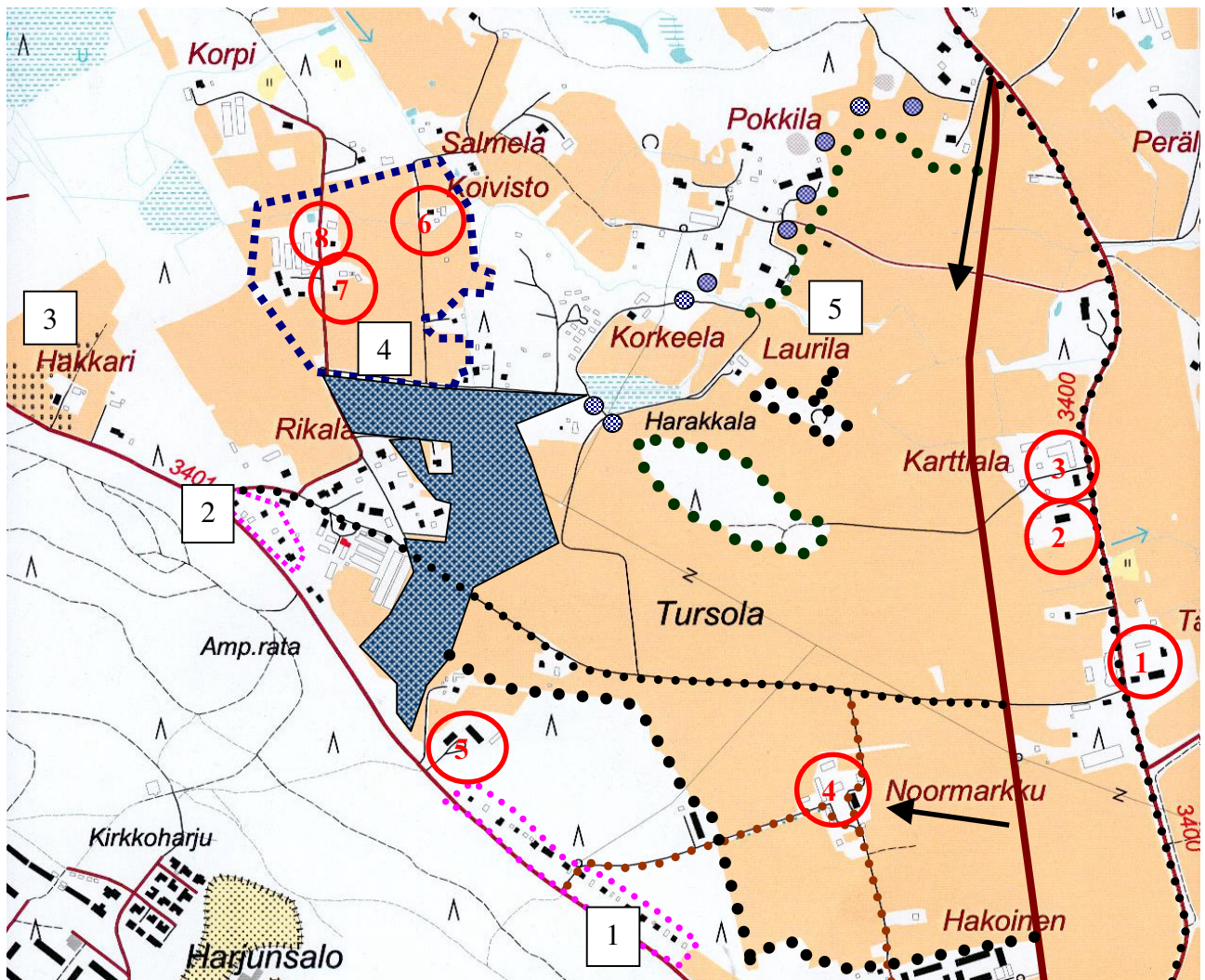

Ilvestien pohjoispään noppamaisia rakennuksia.

Vuonna 1908 lohkottu Koivisto kaukomaisemassa.

3.1 Suosituskartta ja inventoidut kohteet

Rakentamiselle soveltuva alue

Hienovaraiselle täydennysrakentamiselle sopivia paikkoja

Tärkeitä näkymäsuuntia

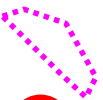
Säilytettävä / Istutettava reunapuusto

Säilytettävä isojaon aikainen tielinjaus

Säilytettävä 1900-luvun alun tielinjaus

Alueet joiden korjaus- ja täydennysrakentamisessa tulee vanhan rakennustavan ominaispiirteet ottaa huomioon.

Inventoidut kohteet

Inventoidut kohteet:

1. Tavela	Tursola 5:130	Arvoluokka 1.
2. Karttiala (Puisto-Karttiala)	Tursola 3:348	Arvoluokka 1.
3. Peltö-Karttiala	Tursola	Arvoluokka 2.
4. Noormarkku	Tursola 1:269	Arvoluokka 1.
5. Kuusikko (Tursolan koulu)	Tursola 2:25	Arvoluokka 1.
6. Koivisto	Herttuala 5:6	Arvoluokka 3.
7. Kielevä	Herttuala 2:246	Arvoluokka 3.
8. Potero	Herttuala 7:0	Arvoluokka 3.